

Ang. Tavčar

Zakleti graščak

Ilustriral Fr. Godec

V bajtici konec vasi se je zgodaj zjutraj zbudil vdovin Martinek. Široko je razprl oči in vprašujoče zrl na okno. To noč je imel čudne sanje. Sanjalo se mu je, da je sredi noči priletel na okno črn ptiček. Bil je v zlato vkovan. Na nogah je imel zlate okove, tako težke, da je le z veliko težavo dvigal nožici, na vratu je imel zlat obroček, pod njegovo težo je globoko sklanjal glavico. Tudi krila so bila z zlatom prepletena, ni jih mogel povsem razpeti in opotekal se je pri poletu.

Trkal je na okno kamrice in govoril in prosil: »Srečen je tisti, ki ima čisto srce, velika moč je v njegovem srcu, mnogo dobrega lahko stori, nesreč-

nim lahko pomaga. Martinek, pomagaj mi, pomagaj mi!«

In ptiček je od bridkosti tiho zaplakal, grenke solzice so mu kapale iz oči.

Dečku se je ptiček smilil. »Bom pomagal, bom,« je obljubljal v spanju.

Sedaj, ko se je zbudil, je začuden mislil na nočni dogodek. Ali se mu je sanjalo ali je bilo res?

Ko je zaslišal, da so mati vstali, je vstal tudi on. Povedal je materi te prečudne sanje.

»Seveda,« so rekli mati, »nocoj je bila kresna noč in to noč živali govore, zato se ti je tako sanjalo.«

Raztreseno je deček zmolil jutranjo molitev, pozajtrkoval skledico koruznega močnika in se odpravil po živino, da jo žene na pašo. Bil je namreč vaški pastirček. Vsako jutro je zbral vse vaške kravice, ki niso odšle z ostalo živino na planino, ampak so ostale doma, da so oskrbovale vaščane z mlekom. Gnil je živinico v gmajno pod hrib, kjer so bile razvaline starega gradu.

Virskal in prepeval je, kadar je stopal za čredico, danes pa je bil tih in zamišljen. Kresna noč je bila nocoj. Morda je bil ptiček resnično pri njem, da bi ga rešil vezi. — Gotovo je bil. Kam pa naj gre, koga naj prosi? O, njega poznajo vsi ptički v vaški gmajni in radi ga imajo. Nikdar jih ne preganja in po cele dneve prepeva z njimi. Žal mu je bilo, ker je ponoči tako trdno spal. Ves gozd mora danes skrbno preiskati, morda najde ubogega ptička.

Živinico je pustil, da se je sama pasla, on pa je takoj pričel z iskanjem. Vsak grm je preiskal, vsako drevo je obhodil, požvižgaval je, da so se mu ptički oglašali in se spreletavali okrog njega, vzpenjal se je v drevesne krone, a črnega ptička ni bilo nikjer.

Ves opraskan, raztrgan in utrujen je obstal vrhu griča v bližini starih grajskih razvalin. Senca je kazala, da je minulo že pol dneva. Žalosten je bil. Vse je preiskal, a ptička ni našel. — Toda če se mu ni le sanjalo, če ptička sploh ni? — Usedel se je. Iz svoje pastirske torbe je vzel kos črnega kruha in je pričel južinati. Zraven je premišljeval. Po daljšem premišljevanju je tako ugotovil, da se mu je res le sanjalo. Dvignil se je in napotil mimo razvalin, da se vrne k živinici.

Tedaj pa je zagledal med razvalinami starega osivelega moža, ki je žagal debel hrastov hlod. Mukoma je vlekel žago, tresel se je od napora, zdaj pa zdaj je vzdihnil in znoj mu je zalival oči. In glej, niti ni rezal hloda v daljše konce, ampak v okrogle tanke plošče. Dečku se je zasmilil. »Pomorem mu,« je rekel na tihem.

Pristopil je in prijel za žago: »Očka, pomagal vam bom, bova hitreje in laže.«

Starček je pokimal.

Res je delo hitreje napredovalo, okrogle plošče so padale na kup. Čez čas se je tudi deček utrudil: »Očka, ko bi malo počivala.«

»Pa dajva,« je starček odložil žago.

Sedla sta. Martinek je ogledoval plošče: kakor kolesa so, ko bi jih imel, bi lahko naredil voz.

»Očka, ko bi mi dali eno teh plošč.«

»Samo eno?«

»Dosti bo, samokolnico bi naredil.«

»Kar vzemi,« pravi starček in da ploščo dečku.

»Stokrat vam Bog povrni,« se je zahvalil deček.

Ob teh besedah se je starčku veselo razjasnil obraz in globoko se je oddahnil, kakor da bi bil odložil težko breme.

»Očka, bova še,« reče deček in prime za žago.

»Ne, ne bova več, dosti je, narejeno je,« je odvrnil starček. »Zahvaljen tisočkrat! Ploščo pa le nesi domov.«

Deček je stisnil ploščo pod pazduho. »Pa z Bogom, očka,« in spustil se je po bregu h kravicam, da jih požene domov.

Doma je spravil ploščo pod klop pri peči. Bil je zelo utrujen. Kmalu je šel k počitku. V mislih na sanje prejšnjega večera, v mislih na črnega ptička je zaspal.

Sredi noči je pa zopet drobno potrkalo na okno kamrice. Bel ptiček je nocoj obiskal dečka. Zapel je vselo pesmico in govoril:

»Zahvaljen, Martinek, bil si plemenit in dober, trpel si zame, zahvaljen, pomagal si mi, rešil si me.«

V slovo je še enkrat potrkal na okence, nato je razpel perutke in se dvignil proti jasnemu nočnemu nebu.

Zjutraj je Martinek iznova začudeno strmел v okno in pravil materi o svojih sanjah, o belem ptičku.

»Hm,« so mu rekli mati. »morda pa tvoje sanje res kaj pomenijo.«

Ko je deček vzel ploščo izpod peči, da bi jo na paši, ko bo imel čas, premeril in izrezal luknjo za os, je bila — oј čudo — plošča vsa zlata, držal je v roki velik cekin.

Deček je strmел, mati so se čudili.

Tedaj pa so se mati spomnili na staro pripovedko, ki je pojasnila to čudo:

V gradu za vasjo je svoje dni živel graščak, ki je bil silno lakomen na zlato. Kmetje so mu morali v zlatu plačevati razne davščine. Ako tega niso zmogli, jih je

velel pretepati in zapirati v grajske ječe. Kmetje so ga preklinjali.

Za te kletve je moral graščak po smrti trpeti. Njegova duša ni našla miru, ampak je v zlato zakleta begala po svetu in iskala miru in rešitve.

Grad se je sesul. Na razvalinah je rastel hrast, ki je s koreninami segal v zlate zaklade v grajski ječi. Vsakih sto let na kresni dan se je duša vrnila v telo, graščak je prišel k svojemu gradu, posekal hrast, ki je bil hranjen z zlatom, ga razžagal in čakal, da bi prišel človek čistega srca, ki ne pozna lakomnosti in ne kletve in bi ga poprosil za kosček zlata.

Tedaj, ko bi graščak dal od svojega zlata, ko bi storil dobro delo, bi bil rešen.

In prišel je Martinek, ki je imel čisto srce in je rešil graščaka. Graščakova duša je bela in srečna splavala v nebo. Tudi Martinek je bil srečen.

